

ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟ (του Γιάννη Ζήση)

✘ Το γεγονός ότι ο πολιτισμός μας μεταπολεμικά δεν σκεπάστηκε από ένα διανοητικό ολοκληρωτισμό δεν είναι αυτονόητο. Είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας πολλών στοχαστών που ξόδεψαν την επωνυμία τους στηρίζοντας ένα διανοητικό πλουραλισμό.

Ανεξάρτητα από το κατά πόσο ήταν θεμελιωδώς παραγωγικό το διανοητικό εγχείρημα του καθενός, το κρίσιμο στοιχείο της προσπάθειας εντοπιζόταν στη σημαντική σχέση ανάμεσα στην ελευθερία, τη σκέψη και τη συνείδηση. Το διακύβευμα ήταν ο ολοκληρωτισμός. Ο ολοκληρωτισμός σε ένα μεγάλο βαθμό αποφεύχθηκε αλλά υπάρχει ακόμα ο κίνδυνος. Το ζητούμενο για τον πολιτισμό μας παραμένει η διατήρηση της ελευθερίας από κάθε ολοκληρωτισμό. Αυτό μπορεί να εξασφαλίζεται στο βαθμό που η οντολογική αντίληψη επιβιώνει της τάσης για καθήλωση στο γλωσσικό πεδίο.

Υπάρχει ανάγκη για ένα νέο ρεύμα πλουραλιστικού θεμελιακού στοχασμού και όχι απλώς για μια μεταμοντέρνα γεωγραφία διαφοροποίησης της σκέψης και της συνείδησης χωρίς θεμελιακές αναφορές. Αυτό σημαίνει ότι οι εναλλακτικές ή εξωτικές κουλτούρες θα πρέπει να λειτουργήσουν με μια *μοσχευματική οργανικότητα* και όχι ως γραφικές γεωγραφίες της σκέψης και του τρόπου ζωής. Ο δρόμος είναι ακόμη μακρύς για να ξεπεράσουμε ως κοινωνία την τάση καθήλωσης στο εντυπωσιακό, το γραφικό και συχνά στο απλοϊκό μόρφωμα μη ιθαγενών μορφών φονταμενταλισμού ή εξωτισμού.

Οδικός χάρτης

Ο κίνδυνος ενός διανοητικού ολοκληρωτισμού δεν έχει εκλείψει. Συμβάλλοντας στη συζήτηση του τι πρέπει να γίνει για την αποτροπή του, διατυπώνουμε τις παρακάτω ανάγκες:

* Χρειαζόμαστε ένα **νέο κύμα παγκόσμιων στοχαστών**

Αυτοί πρέπει να εργαστούν σε δύο τουλάχιστον κατευθύνσεις:

1. στην αντιμετώπιση της **αλλοτριωτικής δυναμικής του συστήματος διακυβέρνησης** (όπου συμπεριλαμβάνεται η οικονομία, η πολιτική, η θρησκεία κλπ),

2. στην ανάπτυξη μιας **πληρέστερης κοσμοθεωρητικής προσέγγισης** και οντολογίας.

Είναι ανάγκη να αναζητήσουμε στο ιστορικό χρόνο όλες τις γέφυρες ελευθερίας και θεμελιακού στοχασμού (σε όλη τη φασματικότητα και την ακτινικότητά τους).

* Χρειαζόμαστε ένα **νέο ρεύμα ανθρωπολογικών ερευνών**

Είναι αναγκαίο να υπάρξουν επάλληλα κύματα νέων ανθρωπολόγων, γλωσσολόγων και σκαπανέων των αρχέγονων πολιτισμών. Έτσι, θα αναζητηθούν **ενοποιητικές βιωματικές – θεμελιακές χρήσεις** τρόπων και ορολογιών πολύ διαφορετικών από τις υπάρχουσες. Αυτό είναι ένα αναδυόμενο πεδίο προβληματισμού το οποίο θα συνδεθεί με ζητήματα που αναφέρονται με συνθετικό τρόπο στη διανοητική, στην ψυχολογική, στην πολιτισμική, στην επιστημονική και στην ανθρωπολογική όψη των πολιτισμών. Πολύ πιο ανοικτή στέκεται η κουλτούρα της τέχνης απέναντι σε αυτό το πεδίο. Ήδη όμως και στο πεδίο της κουλτούρας της επιστήμης αρχίζουν και γίνονται αποδεκτές εφαρμογές εκ των αποτελεσμάτων.

* Χρειάζεται μια **νέα βιωματική επίμοχθης ενορατικότητας**.

Χαρακτηριστικά σύγχρονα παραδείγματα **επίμοχθης ενορατικότητας** είναι οι Έντμουντ Χούσερλ, Ανρί Μπερξόν και Άλφρεντ Ουάιτχεντ των οποίων η βιωματικότητα ήταν ελεύθερη από τη συνήθη απλοϊκότητα με την οποία προσεγγίζεται η έννοια της ενορατικότητας. Σε αυτό είναι ιδιαίτερα αυστηρός ο Ανρί Μπερξόν, ο οποίος προειδοποιούσε πως η **ενόραση δεν είναι συναίσθημα ή ένστικτο** και πως η **ενόραση δεν προορίζεται να αντικαταστήσει τη διανόηση** αλλά να έχει **συνέργεια μαζί της σαν ανάδρομη πνευματική δυναμική**. Παράλληλα ο Χούσερλ έθεσε την

απαίτηση της σαφήνειας και ο Ινδός φιλόσοφος Σρί Ωρομπίντο [1] πρόσθεσε ως αναγκαία την ελληνική μέθοδο της σαφήνειας και της διεξοδικότητας του λόγου στο πεδίο της διαπραγμάτευσης των κοσμοθεωρητικών ζητημάτων.

* Χρειάζεται **η συμπλήρωση του κυρίαρχου βιομηχανικού προτύπου από το Ορφικό πρότυπο**. [2]

Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος το κυρίαρχο βιομηχανικό πρότυπο σκέψης πρέπει να μπει σε έναν περιορισμό και να συμπληρώνεται από αυτό που ο Λιούις Μάφορντ ονόμαζε Ορφικό. Αυτό το ζήτημα είχε ήδη τεθεί από τους κλασικούς στοχαστές του 19ου αιώνα, και νωρίτερα όπως π.χ. από τον Άρθουρ Σοπενχάουερ. Καθώς το ζήτημα αυτό επανέρχεται, είναι ανάγκη να βρούμε τη γλώσσα και τη βιωματική ποιότητα της εξελικτικότητάς του.

* Χρειαζόμαστε **η λίστα του στοχασμού να είναι ανοιχτή** τόσο ως προς τους δημιουργούς, όσο και προς τη θεματολογία και τον τρόπο.

Παραδείγματος χάριν, τέτοιο μεγάλο πρόβλημα στο πεδίο του στοχασμού, όπως ο θάνατος, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με ολικό τρόπο. Πρέπει όμως να συζητηθεί διεξοδικά ακόμη και από πλευράς χαμηλής εγκυρότητας μιας και δεν έχει λυθεί κοσμοθεωρητικά και επιστημονικά. Το τελευταίο καλύπτει και την εργαστηριακή επίλυση του ζητήματος. Το γεγονός ότι ένα θέμα παραμένει ακόμη οριακά απροσέγγιστο -επιστημονικά και βιωματικά- δεν πρέπει να το καθιστά κλειστό.

Γενικότερα, πρέπει να ακολουθηθούν τρόποι και διαδικασίες περιεχομένου ή λίστας που να μην είναι κλειστή, να έχουν ευρεία αναφορικότητα, να μην απολήγουν σε έναν ολοκληρωτισμό και ο διάλογος να μη διαπνέεται από την αίσθηση αναγκαιότητας ενός ολοκληρωτισμού ή από το πνεύμα ενός ολοκληρωτισμού. Η διάζευξη του θεμελιώδους από τον ολοκληρωτισμό είναι μια μεγάλη και μακρά επίτευξη στην εξέλιξη του ανθρώπινου στοχασμού, της ανθρώπινης βιωματικής, του ανθρώπινου πολιτισμού.

Υπάρχει ένα μεγάλο πεδίο προόδου που μπορεί να αναδειχθεί από σημαντικά εργαστηριακά ευρήματα. Για παράδειγμα, η πειραματική διαπίστωση του παράδοξου κβαντικού φαινομένου EPR [3] δεν έχει οδηγηθεί σε μια τέτοια δυναμική που να είναι χρηστική και τεχνολογικοποιημένη σε ζητήματα που αφορούν στις ανθρώπινες ανάγκες, όπως π.χ. σε θέματα υγείας και οικονομίας.

Παράδειγμα ενός τέτοιου δρόμου αναζήτησης αποτελούν στοχαστές όπως ο ψυχολόγος Καρλ Γιούγκ [4], ο Άρθουρ Καίσιλερ [5], ο Έρβιν Λάζλοου [6] και πολλοί άλλοι που ασχολήθηκαν με την αρχή της συγχρονότητας. Είναι ένας δρόμος στον οποίο θα πρέπει να λειτουργήσουν διεργασίες **ποσοτικής συσώρευσης αποτελεσμάτων** και εστίασης σε κρίσιμα φαινόμενα που αναδεικνύουν την οργανισμική και την οικολογική αυτοδυναμικότητα της συνείδησης.

* Χρειάζεται η διαγνωσμένη **δημιουργική επινοητικότητα της ανθρώπινης φυλής να στραφεί προς το πεδίο της συνείδησης** και του πολιτισμού και να μην περιοριστεί στην τεχνολογία και την παρατήρηση της φύσης.

Παρατηρούμε την οικολογική θαυμαστότητα των οργανισμών με όλη της την ευρύτητα του φάσματος και τον δημιουργικό πλουραλιστικό φορμαλισμό της να έχει αναπτύξει εξαιρετικές στρατηγικές. Οι εξαιρετικές αυτές στρατηγικές δεν μπορούν να αναχθούν εύκολα στο φαινόμενο της συνείδησης. Ίσως στον βαθμό που θα συστηματοποιείται η μελέτη για την ανάδειξη των ακτινικών ή φασματικών όψεων του ανθρώπου και του πολιτισμού (π.χ. υπό την έννοια της τυποποίησης των θεμελιωδών τύπων και της επιρροής συγκεκριμένων κέντρων) θα μπορέσουν να προκύψουν ισχυρές ανακαλύψεις διαφοροποίησης της οργανικής και συνειδησιακής δυναμικής επάλληλα.

Υπάρχουν ορμονικά φαινόμενα που δεν μπορούμε να τα δούμε να αναπτύσσονται στον άνθρωπο. Αντίστοιχα θα μπορούσε να πει κανείς ότι ο άνθρωπος θα πρέπει να αναδείξει την αποτελεσματικότητά του στην κατεύθυνση της *ενέργειας που ακολουθεί την σκέψη* ή της *ενέργειας που ακολουθεί την*

πληροφορία υπό μια μεγαλύτερη εξειδίκευση της φασματικής έκφρασης του και υπό μια φασματική ασκητική της συνειδητότητας του.

* Χρειαζόμαστε **διαδικασίες στατιστικής παρατήρησης των μεγάλης κλίμακας φαινομένων.** [7]

θα μπορούσε να περιλαμβάνει τομείς της εκπαίδευσης, της ιατρικής, της επιστήμης, της τέχνης, της θρησκείας αλλά και της καθημερινής ζωής.

Υπάρχει πάντα η πρόκληση της ανάγκης ο άνθρωπος να εξειδικεύσει την αυτογνωσία του βουλευτικά συνειδησιακά, ερμηνευτικά, δραστικά και δημιουργικά υπό την έννοια:

1. της περιοδικότητας και της παλινδρομικότητας της δυναμικής του,
2. της δεσμευτικής σκέψης και πολωτικής συγκεκριμενοποίησης,
3. της αξιακής έξης ή προσοχής,
4. της κουλτούρας οργάνωσης.

Επιγραμματικά

Ο κίνδυνος ενός διανοητικού ολοκληρωτισμού δεν έχει εκλείψει. Ο πολιτισμός μας χρειάζεται ένα **νέο κύμα παγκόσμιων στοχαστών** σε δύο τουλάχιστον κατευθύνσεις:

-1. στην **αντιμετώπιση της αλλοτριωτικής δυναμικής του συστήματος διακυβέρνησης** (όπου συμπεριλαμβάνεται η οικονομία, η πολιτική, η θρησκεία κλπ)

-2. στην ανάπτυξη μιας **πληρέστερης κοσμοθεωρητικής προσέγγισης** και οντολογίας. Είναι ανάγκη να αναζητήσουμε στο χρόνο όλες τις γέφυρες ελευθερίας και θεμελιακού στοχασμού σε όλη τη φασματικότητα και την ακτινικότητά τους.

Αναφορές

[1] Σρι Ωρομπίντο – Σειρά Ιδέες και θεωρίες που διαμόρφωσαν τον πολιτισμό

[2] Λιούις Μάμφορντ, Τέχνη και τεχνική, εκδ. Νησίδες, σελ 41, 1997

*«ο πρώτος δάσκαλος και ευεργέτης του ανθρώπου ήταν ο **Ορφέας** και όχι ο **Προμηθέας**. Ότι ο άνθρωπος έγινε ανθρώπινος όχι επειδή έκαμε υπηρέτη του την φωτιά, αλλά επειδή κατόρθωσε, με τα σύμβολά του, να εκφράσει συντροφικότητα και αγάπη, να εμπλουτίσει την παρούσα του ζωή του με ζωηρές αναμνήσεις του παρελθόντος και διαπλαστικές ενορμήσεις προς το μέλλον, να επεκτείνει και να ενισχύσει εκείνες τις στιγμές της ζωής, που είχαν γι' αυτόν αξία και νόημα»*

[3] Κβαντική μη τοπικότητα: Τα επαναστατικά Πειράματα (του Έρβιν Λάσζλο)

[4] Καρλ Γιούνγκ, "Συγχρονικότητα", εκδ. Ιάμβλιχος, 1991

[5] Άρθουρ Κάιστλερ, "Οι ρίζες της σύμπτωσης", εκδ, Χατζηνικολή, 1974

[6] Έρβιν Λάσζλοου, "Η νέα επιστήμη και το ακασικό πεδίο", εκδ. Αρχέτυπο, 2008

[7] Γιάννης Ζήσης, Η προσωπική και ομαδική απάντηση στην κρίση, solon.org.gr

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

(solon.org.gr)

Πρώτη δημοσίευση: 18-6-2013

Φωτο: wikimedia

Το παρόν αποτελεί μέρος του δοκιμίου: "[Ο Θεμελιώδης Στοχασμός](#)"